

Sindiran dalam Media Sosial: Perspektif Lakuan Bahasa

NUR ATIKAH IBRAHIM
MASLIDA YUSOF
Universiti Kebangsaan Malaysia

ABSTRAK

Sindiran menyampaikan maksud yang bertentangan dengan apa yang disampaikan oleh penutur secara literal. Kini sindiran menjadi satu trend ragam bahasa dalam kalangan pengguna media sosial untuk membuat teguran, kritikan atau nasihat terhadap sesuatu isu dalam media sosial. Justeru, kajian ini bertujuan meneliti ujaran sindiran dalam media sosial dari perspektif lakuan bahasa dengan berdasarkan kriteria taksonomi yang dikemukakan oleh Searle (1969) iaitu lakuan bahasa asertif, direktif, komisif, ekspresif dan deklaratif. Kajian ini menggunakan kaedah analisis kandungan dengan mengambil data daripada status yang dimuat naik dalam halaman *Facebook Amrans Fans*. Halaman *Facebook Amrans Fans* dipilih kerana halaman *Facebook* ini dikatakan sering kali memuat naik status yang berbentuk sindiran dalam memaparkan pelbagai isu semasa. Hasil dapatan memperlihatkan struktur lakuan bahasa sindiran melibatkan tiga peserta iaitu penyindir, pemerhati dan sasaran bagi sindiran tersebut. Hasil dapatan juga menunjukkan bahawa dalam bahasa Melayu, lakuan bahasa sindiran disampaikan dalam bentuk lakuan bahasa asertif, komisif, ekspresif dan direktif. Lakuan sindiran sama juga dengan lakuan bukan sindiran iaitu mempunyai syarat input dan output, syarat kandungan proposisi, syarat persediaan, syarat keikhlasan dan syarat keperluan. Kajian ini membuktikan bahawa interpretasi ironi berdasarkan kepada kontekstual pragmatik dan hubungan antara pembicara dan pendengar. Jelasnya, lakuan sindiran merupakan satu strategi ujaran oleh pengendali halaman *Facebook Amrans Fans* dalam usaha untuk menarik perhatian pengikutnya.

Kata kunci: *Sindiran, lakuan bahasa, struktur lakuan sindiran, Facebook Amrans Fans, media sosial.*

The Irony in Media Social: The Speech Act Perspective

ABSTRACT

Irony conveys a meaning that is contrary to what is spoken by speakers. Nowadays, irony has become a trend of figures of speech among social media users to comment, to critique or to advise on an issue on social media. Thus, this study aims to examine irony in social media from the speech acts perspective which based on the taxonomic criteria proposed by Searle (1976) namely assertive, directive, commissive, expressive and declarative. This study employs the content analysis method by drawing upon samples of 'status posting' from the *Amrans Fans Facebook* page by specifying the status of the page uploaded. The *Amrans Fans Facebook* page was chosen, as this *Facebook* page is frequently uploading the status of ironic in displaying various current issues. The result shows the structure of irony in Malay consists of three participants namely ironist, observer and the target for the irony. The findings also showed that in Malay language, ironic speech acts are delivered in the form of assertive, commissive, expressive and directive. The finding also indicated that the ironic act is the same as the non-ironic, which is to have input and output conditions, propositional contents, preparatory condition, sincerity condition and essential condition. Obviously, an ironic act is considered to be a strategy of utterance by the *Amrans Fans Facebook* to attract his followers.

Keywords: *Irony, speech acts, irony's structure, Amrans Fans Facebook, social media.*

PENGENALAN

Sindiran adalah suatu acuan yang ingin mengatakan sesuatu dengan makna atau maksud yang berlainan dari apa yang terkandung dalam rangkaian kata-katanya (Keraf, 2007). Keraf (2007) juga berpendapat bahasa sindiran merupakan satu bentuk acuan yang mempunyai tujuan tertentu dan mengandungi makna yang tersirat atau maksud yang berlawanan daripada perkara yang diujarkan oleh seseorang. Ujaran yang mengandungi sindiran ini dinyatakan juga secara tidak tepat, berselindung dan dikias dengan perkara lain tetapi ditujukan secara tepat terhadap seseorang.

Kamus Dewan Edisi Keempat (2005, hlm. 1499), memberi maksud sindiran sebagai “perkataan dan lain-lain yang digunakan untuk mengatai (mengeji, mengejek, mencela) orang tidak dengan terus terang, kiasan.” Sehubungan dengan itu, perbuatan “menyindir” pula ditakrifkan sebagai “mengatakan sesuatu (untuk mencela, mengejek, mencela) orang tidak dengan terus terang...; mengata-ngata orang tetapi perkataan-perkataan itu ditujukan kepada orang lain.” Za’ba (1965) pula memberikan maksud bahasa sindiran sebagai bahasa yang ditujukan kepada seseorang tetapi maksudnya tidak disebut dengan tepat sebaliknya hanya disinggung dengan membuat kiasan sahaja atau ditujukan kepada perkara lain semata-mata kerana tidak suka menyebut perkara tersebut secara terang-terangan. Manakala sindiran dari sudut linguistik pula dikenali melalui prosodi dalam ujaran serta fitur spectral dan kontekstual sesebuah interaksi. Ketawa dan laras suara yang menaik merupakan aspek paling penting dalam mengenal pasti nada sindiran dalam komunikasi (Marlyna Maros, 2012, hlm.195).

Bahasa sindiran terbahagi kepada tiga iaitu unsur ironi, unsur sinisme dan unsur sarkasme (Keraf, 2007). Unsur ironi bermaksud bahasa sindiran halus yang mengandungi makna di sebaliknya. Penggunaan unsur ironi dalam sindiran bertujuan untuk menyindir seseorang dengan ujaran yang mempunyai makna bertentangan dengan makna literal. Sinisme bermaksud satu sindiran yang berbentuk kesangsian yang mengandungi ejekan terhadap keikhlasan dan ketulusan hati. Penggunaan sindiran berunsur sarkasme pula dianggap sebagai lebih kasar daripada ironi dan sinisme. Keraf (2007) menyatakan bahawa sarkasme merupakan ujaran yang mengandungi kepahitan dan celaan yang getir. Penggunaan gaya sarkasme akan menyakiti dan kurang enak didengar. Sehubungan dengan itu, dalam konteks makalah ini, ujaran sindiran yang diteliti menjurus kepada sindiran ironi iaitu penggunaan bahasa yang bertujuan untuk menyindir seseorang tetapi tidak diluahkan atau dinyatakan secara terang-terangan sebaliknya diujarkan dengan mengarahkan kepada sesuatu yang lain.

Searle (1979) menyatakan bahawa ironi merupakan kesantunan secara gurauan atau ironi secara verbal dan merupakan lakuan tak langsung kerana daya ilokusionarinya yang tidak langsung dan proposisi yang diujarkan itu bertentangan dengan yang tersurat dalam teks ujaran. Penutur yang mengujarkan ironi, bukan sahaja sedar yang beliau menyindir, bahkan dilakukannya dengan maksud untuk membuat “serangan lisan” dalam interaksi. Malah McDonald (1999, hlm. 486) menyatakan bahawa ironi ialah “pertuturan tak langsung dengan maksud untuk menghasilkan suatu kesan dramatik kepada pendengar”. Kenkadze (2014) berpendapat bahasa pada umumnya, dan ironi khususnya adalah instrumen atau medium antara manusia yang menunjukkan keadaan kognitif dan emosi mereka kepada satu sama lain. Justeru untuk memahami ironi, pendengar dan juga penutur memerlukan pengetahuan kontekstual khusus untuk memilih sesuatu struktur dalam situasi yang tertentu.

Dalam retorik klasik, ironi dianalisis sebagai penggunaan figuratif perkataan atau metafora iaitu pemerian makna yang bertentangan dengan makna literal ayat yang diujarkan Grice (1975), Clark dan Gerrig (1984) serta Wilson dan Sperber (1992). Berdasarkan analisis klasik, ujaran “Kemasnya bilik awak ni” mempunyai makna literal “bilik yang dikatakan itu berkeadaan kemas”, dan makna kiasannya ialah “bilik yang dikatakan itu sebenarnya berselerak”. Masalah bagi analisis sebegini adalah ia tidak dapat menjelaskan semua jenis ironi verbal (Alotaibi, 2017). Oleh itu, ada beberapa sarjana yang menolak analisis ironi sebegini. Hal ini kerana ada kemungkinan penutur sememangnya bermaksud untuk menyampaikan ayat tersebut secara literal dan bukannya sindiran sebagaimana dakwaan Fernandez (2002, hlm. 13) bahawa “*one person’s irony is always possibly another person’s sincerity*”. Currie (2006) dan Giora et al. (2005), juga mengatakan bahawa penutur kemungkinan tidak bermaksud menyatakan sesuatu yang bertentangan dengan perkara yang diujarkan. Pernyataan ini jelas menunjukkan bahawa, mengenal pasti kriteria bahasa ironi bukan sesuatu yang mudah, malah sering menimbulkan permasalahan dalam memahami bahasa ironi, terutama dalam berkomunikasi.

Teori lakuan bahasa pula mendakwa pada peringkat ilokusyenari, penting untuk membuat perbezaan antara realisasi langsung dengan realisasi tidak langsung daripada lakuan bahasa (Haverkate, 1990). Dengan perkataan lain ada lakuan bahasa tertentu yang mengandungi lakuan bahasa yang lain dalam sesuatu ujaran, yang disebut sebagai lakuan bahasa tidak langsung dan tersembunyi. Hal ini berlaku dalam pertuturan kita seharian dan ramai sarjana yang membuat penelitian terhadap bahasa figuratif atau kesopanan menggunakan asas ini dalam penelitian mereka. Dengan demikian, perkara yang sama boleh dijelaskan kepada ujaran ironi. Menurut Pelsmaekers dan Van Besien (2002, hlm. 244), ciri utama lakuan bahasa ironi ialah bersifat “parasit” iaitu ujaran ini diungkapkan dalam penyamaran bentuk lakuan bahasa lain dan makna yang dihajati merupakan sesuatu yang bertentangan daripada ujaran yang dilafazkan. Sebagai contoh dalam ujaran berikut, apabila seseorang masuk ke dalam bilik hotel yang cahaya lampunya kurang terang dan berkata “Wow, terangnya bilik ini!”. Secara literal, ujaran ini disampaikan dalam bentuk lakuan bahasa asertif. Namun begitu ujaran ini boleh diinterpretasikan sebagai lakuan bahasa permintaan iaitu secara bukan literalnya meminta seseorang membukakan bidai bilik tersebut atau permintaan agar lebih banyak lampu dihidupkan dalam bilik itu dan bukannya bermaksud lakuan pernyataan bahawa bilik itu terang sebagaimana makna literal ayat tersebut (Haverkate, 1990, hlm. 96).

Haverkate (1990) yang meneliti ironi berdasarkan klasifikasi lakuan bahasa Searle (1976), juga mendapati ironi lebih jelas dan banyak dilaksanakan dalam bentuk lakuan asertif. Manakala Ducharme (1994) dan Sari (2013) pula memperlihatkan ujaran ironi banyak mendominasi kelas ekspresif. Justeru berdasarkan kriteria taksonomi yang dikemukakan oleh Searle (1976) bagi lima asas kelas lakuan bahasa yang dapat dibezakan: asertif, direktif, komisif, ekspresif dan deklaratif, maka kajian ini bertujuan untuk memperluaskan analisis dengan memfokuskan bukan sahaja lakuan sindiran asertif tetapi juga lakuan sindiran direktif, lakuan sindiran komisif dan lakuan sindiran ekspresif. Menurut Haverkate (1990), lakuan bahasa deklaratif perlu dikecualikan oleh sebab lakuan deklaratif tidak sesuai dengan interpretasi sindiran. Ini adalah kerana lakuan deklaratif dilaksanakan melalui formula performatif yang tidak memerlukan syarat keikhlasan sebagaimana dijelaskan oleh Amante (1981) bahawa lakuan bahasa ironi, adalah bukan performatif. Hal ini demikian kerana, menurut beliau kita tidak boleh mengatakan “saya menyindir awak” semasa melakukan

lakuan ironi. Sehubungan dengan itu, dengan memberi fokus kepada ruangan status halaman *Amran Fans* di *Facebook*, makalah ini akan menjelaskan lakuan bahasa sindiran sebagai satu lakuan bahasa yang tidak langsung dan boleh hadir secara literal dalam pelbagai bentuk lakuan bahasa yang lain. Makalah ini juga akan memperlihatkan struktur lakuan bahasa sindiran yang disampaikan sebagai satu strategi berbahasa.

SINDIRAN DALAM MEDIA SOSIAL

Pada hari ini, komunikasi internet telah menjadi begitu popular, sebagaimana dinyatakan oleh Azian dan Norliza (2020, hlm. 264) bahawa “*With the use of the Internet, people can communicate easily, and specifically, the smart phones are the one, which keeps the people connected with new and innovative features that support internet technology*”. Komunikasi internet terutama media sosial banyak mempengaruhi corak kehidupan masyarakat. Penggunaan *Facebook*, *Instagram*, *Google*, perbualan dalam laman borak dan pembabitan dalam perbincangan kumpulan *WhatsApp* antara penggunaan yang popular dalam kalangan pengguna Internet di negara kita. Menurut Noor Afiza (dalam Muhammad Adnan et al., 2019), sebanyak 68% pengguna Internet Malaysia menggunakan media sosial terutama *Facebook* dan *Instagram*. Ini menunjukkan ramai rakyat Malaysia kini bergantung kepada Internet dalam menjalani kehidupan mereka. Media sosial dijadikan wadah komunikasi dalam menyampaikan maklumat dan turut digunakan oleh masyarakat sebagai ruang untuk menyatakan pendapat dan meluahkan perasaan, sama ada suka, gembira, sedih, benci mahupun mengkritik. Kesemua aktiviti ini digunakan untuk menunjukkan lakuan komunikatif. Pengaruh media massa khususnya media sosial dalam mempengaruhi tingkah laku sosial masyarakat tidak dapat dinafikan kesannya (Shahrul Nazmi, et al., 2019). Salah satu pengaruh tingkah laku sosial ialah dari aspek berbahasa. Kecenderungan menggunakan bahasa yang bersifat kasar, keras, sinis, sindiran, dan herdik mula menjadi pilihan (Amirah Ahmad et al., 2019). Malah kajian Amirah Ahmad et al. (2019) menunjukkan bahasa sindiran merupakan antara ragam bahasa yang jelas ketara digunakan dalam media sosial. Kenyataan ini disokong melalui undian yang dilakukan dalam laman *Facebook Polis Diraja Malaysia* (Royal Malaysia Police) pada 8 Februari 2019 dalam ruangan *Apa kata anda?* mendapati 89% pengundi bersetuju bahawa dalam kalangan netizen dilihat gemar memuat naik status atau komen berunsur sindiran, hinaan, hasutan dan buli siber atas musibah orang lain, tanpa peduli kesan perbuatan mereka kepada individu tersebut (https://m.facebook.com/PolisDirajaMalaysia/posts/2306886805988280?comment_id=2307058145971146&commenttracking=%7B%22tn%22%3A%22R%2346%22%7D). Statistik undian ini menunjukkan bahawa bahasa sindiran antara menjadi trend pengguna dalam membuat teguran, kritikan, nasihat dan ketika memberi pandangan terhadap sesuatu isu dalam media sosial.

Komunikasi pengguna dalam media sosial berlaku menerusi aktiviti dalam ruangan kemas kini status, suapan berita, ruangan komen pembaca atau reaksi pengguna, *hash tag*, *live streaming*, *messenger*, *chat* dan lain-lain. Selain itu, pengguna juga dapat meluaskan jaringan sosial dengan menjadi ahli kumpulan *Facebook* (*Facebook group*) atau ahli halaman peminat (*fan page*) yang berasaskan minat, fahaman mahupun persamaan latar belakang (Kartini, 2018). Selari dengan perkembangan media sosial, kini terdapat banyak laman dan blog di media sosial ditubuhkan yang menjadi wadah forum sosial seperti *Facebook Amran Fans*, *Siakap Kelip*, *Roti Kaya*, *Lobak Merah*, dan *Pen Merah Dot Com*. Setiap laman yang terdapat di media sosial memainkan peranan untuk menyampaikan maklumat dan isu yang tular di media sosial. Nama *Amran Fans* amat popular dan menjadi bualan hangat di media

sosial kerana dikatakan agak bernas dari segi pemikiran, kelakar dan bermacam-macam ragam lagi. *Amrans Fans* juga merupakan antara laman satira yang popular menyampaikan dan membahaskan isu- isu tular dalam bentuk sindiran.

Contohnya ayat di bawah, yang diambil daripada ruang status halaman *Amran Fans* memaparkan status yang berunsur sindiran:

Hari ni dak dak PT3 ambik *paper English*. Cuma satu jela Abang Ran nak pesan. Mesej dengan pakwe kan selalu guna *you i you i*. So Abang Ran harap kejap lagi boleh lah korang buat ayat yang sedap sedap. Jangan kau salin soalan tu balik dah la (11 Oktober 2016).

Dalam halaman *Facebook Amran Fans*, isu yang dimuat naik adalah mengenai peperiksaan kertas bahasa English, bagi pelajar yang menduduki peperiksaan PT3. Pengendali halaman *Amran Fans*, menyindir pelajar-pelajar supaya dapat menjawab soalan dengan baik dan bukan menyalin soalan peperiksaan. Secara literal status *Amrans Fans* dalam ayat (i) bermaksud, beliau mengharapkan pelajar-pelajar dapat menjawab soalan peperiksaan PT3, namun maksud sebenar penutur adalah sebaliknya iaitu beliau menyindir kelakuan ramaja-remaja zaman sekarang yang suka membuang masa dengan perkara yang sia-sia dan mengabaikan pelajaran. Ragam bahasa sindiran adalah lakuan bahasa yang merupakan strategi berbahasa yang halus namun maksud yang hendak disampaikan dapat dikesan oleh pendengar iaitu pengikut dan peminat laman *Facebook* ini.

KAJIAN LITERATUR

Penulisan berhubung dengan bahasa sindiran, bukan merupakan suatu topik baru dalam perkembangan bahasa di negara ini. Malah, telah banyak penulisan berkenaan dengan bahasa sindiran. Sindiran adalah fenomena linguistik yang penting dan telah dibincangkan oleh ramai sarjana dalam banyak bahasa. Walau bagaimanapun penulisan dan perbincangan yang dilakukan lebih cenderung diteliti dari sudut seni berbahasa. Contohnya kajian yang dijalankan oleh, Amat Juhari Moain (2001), Za'ba (1965) dan Mohamad Shahidan (1999), yang menyifatkan bahawa bahasa sindiran merupakan kiasan Melayu, dalam menyampaikan sesuatu maksud teguran atau nasihat, supaya pihak yang ditegur tidak tersinggung. Manakala S. Othman Kelantan (1992) pula berpendapat sindiran merupakan adab sopan orang Melayu dalam berbicara serta kehalusan mereka dalam berkomunikasi.

Dari aspek kajian linguistik pula kajian mengenai sindiran, telah dijalankan oleh beberapa orang pengkaji bahasa Melayu iaitu Maslida Yusof (2000) dan Marlyna Maros (2012). Dalam kajian yang dijalankan oleh Marlyna Maros (2012), memperlihatkan penggunaan semasa lakuan bahasa sindiran oleh penutur Melayu di Malaysia, berasaskan perbezaan perspektif dua golongan penutur iaitu golongan muda dan golongan tua, berkenaan dengan kesan dan impak sindiran dalam hubungan interpersonal dan kemasyarakatan.

Manakala dalam kajian Maslida Yusof (2000) yang melihat makna interpretif: Kes Ironi Bahasa Melayu. Dalam kajian, yang dijalankan oleh Maslida Yusof, beliau menjelaskan bahawa analisis ironi secara klasik, masih gagal menerangkan ketaktentuan ujaran ironi. Dengan kata lain, banyak contoh menunjukkan bahawa ironi tidak dapat dianalisis berdasarkan, analisis klasik iaitu berdasarkan pemerian makna yang bertentangan dengan makna literal yang diujarkan. Oleh itu, dalam kajian ini beliau mencadangkan supaya ironis

dianalisis berdasarkan tanggapan keserupaan interpretif (*interpretive resemblance*) dan secara khususnya berdasarkan penggunaan ulangan (*echoic use*). Yakni, setiap ujaran merupakan interpretasi kepada pemikiran yang ingin disampaikan oleh penutur. Dalam kajian ini, Maslida Yusof melihat ironi berdasarkan teori Relevan yang dibangun oleh Wilson dan Sperber (1986). Berdasarkan kajian, yang dijalankan oleh Maslida Yusof, beliau menyifatkan ujaran ironi seharusnya wujud secara spontan, yakni tidak perlu diajarkan atau dipelajari.

Kajian bahasa sindiran dalam komunikasi media sosial ada dilakukan dalam kalangan sarjana tempatan. Antaranya Siti Norsyahida dan Nor Azuwan (2017) menganalisis jenis-jenis sindiran yang terdapat dalam ujaran vlog Mat Luthfi. Amirah Ahmad et al. (2019) pula meneliti ragam bahasa dalam ruangan komen isu yang sohor kini berdasarkan pendekatan Za'ba (2002). Berdasarkan kajian terdahulu dalam bahasa Melayu, didapati masih belum ada penahu yang meneliti bahasa sindiran dari aspek lakuan bahasa.

Kajian-kajian luar negara lebih awal dan banyak yang membincangkan aspek lakuan bahasa dalam bahasa sindiran. Misalnya, kajian yang dijalankan oleh Amante (1981) yang bertajuk *The Theory of Ironic Speech Acts* menyifatkan lakuan bahasa ironi adalah parasit, hal ini demikian kerana, lakuan bahasa ironi turut menjangkiti lakuan bahasa biasa, dan sememangnya boleh menjadi lakuan bahasa bukan ironi dalam konteks yang berbeza. Menurut beliau, struktur bagi lakuan bahasa ironi memerlukan tiga peserta iaitu (ironi atau *iron*, pemerhati dan juga sasaran). Kajian ini juga memperlihatkan, bahawa lakuan bahasa ironi, mempunyai persamaan dengan lakuan bahasa bukan ironi, yakni lakuan bahasa ironi turut mempunyai syarat input dan output. Antaranya, seperti syarat kandungan usulan, syarat persediaan, syarat keikhlasan dan syarat-syarat penting yang lain. Walau bagaimanapun ironi, beroperasi secara terselindung dengan menidakkan satu atau lebih syarat dan peraturan yang mendasari ucapan bukan ironi.

Bagi kajian Haverkate (1990) yang bertajuk *A Speech Act Analysis of Irony*, mendapati ironi adalah tidak sama rata bagi lima kelas asas lakuan bahasa yang diusulkan oleh Searle (1976) iaitu asertif, direktif, komisif, ekspresif dan deklaratif. Beliau menyedari bahawa, ironi lebih jelas dan banyak dalam pelaksanaan lakuan asertif. Beliau mendakwa ironi adalah “kenyataan yang disengajakan dan tidak ikhlas”, dan untuk menentukan kumpulan lakuan bahasa ini, adalah berdasarkan pencabulan ke atas syarat keikhlasan. Manakala bagi kajian yang dijalankan oleh Kenkadze (2014) yang bertajuk *Analysis of Irony in the View of Speech Acts*, ironi ialah kiasan sistematik iaitu sama dengan bentuk bahasa kiasan yang lain, ironi boleh dianalisis berdasarkan ciri dua peringkat: tersurat dan tersirat, cetek dan mendalam dan pengekodan dan penyahkodan. Dalam kajian ini beliau menyimpulkan bahawa setiap lakuan bahasa ironi mempunyai matlamat komunikatif atau niat tertentu, ekspresi emosi dan berkonteks.

METODOLOGI

Kajian ini menggunakan data dalam media sosial *Facebook*, maka jenis penelitian yang digunakan dalam kajian ini, adalah penelitian kualitatif iaitu analisis kandungan secara kualitatif. Hal ini demikian kerana, menurut Krippendorff (2004), “*Content analysis is a formal methodology to study a collection of media*”. Malah menurut Sabitha Marican, (2009, hlm. 97) kaedah analisis kandungan merupakan huraian objektif terhadap mesej komunikasi yang telah dicetak, disiarkan atau digambarkan. Dalam kata lain, bahagian mesej itu dapat didengar, diperoleh dan dilihat dengan merujuk kandungan teks pada perkataan, maksud, gambar, simbol, idea, tema, atau apa-apa sahaja mesej yang telah dikomunikasikan. Hal ini sebagaimana yang ditakrifkan seperti berikut:

Document analysis is just what its name implies – the analysis of the written or visual contents of a document. Textbooks, essays, newspapers, novels, magazine articles, cookbooks, political speeches, advertisements, pictures – in fact, the content of virtually any type of written or visual communication can be analyzed in various ways. A person’s or group’s conscious beliefs, attitudes, values, and ideas are often revealed in the document they produce (Fraenkel & Wallen, 1993, hlm. 389).

Kini *Facebook* dijadikan sebagai wadah bagi setiap orang dalam menyampaikan maklumat, mengekspresikan perasaan, suka, gembira, sedih yang dialami. Melalui, ruang status serta ruang komen yang disediakan, pemilik akaun *Facebook* dapat memuat naik dan mengemaskini status mengenai sesuatu maklumat, atau meluahkan perasaan mereka terhadap rangkaian kumpulan rakan *Facebook*. Melalui ruang komen pula, pemilik akaun dapat memberikan respon terhadap sesuatu maklumat atau isu yang dikongsikan di ruang sosial tersebut, sama ada maklum balas memberi pendapat, mengkritik, marah, mahupun memuji. Kesemua aktiviti ini digunakan untuk menunjukkan berbagai-bagai fungsi komunikatif (lakukan tutur), yang ditunjukkan melalui bahasa.

Dalam aktiviti muat naik komen, atau memberi respon dalam ruang komen *Facebook* terhadap sesuatu perkara atau isu yang dikongsikan. Pemilik akaun *Facebook* bukan sahaja menyatakan pendapat tetapi turut mengekspresikan perasaan dan emosi mereka melalui bahasa. Oleh itu, dalam ini, pengkaji menggunakan data yang diambil daripada halaman *Facebook Amrans Fans*, iaitu dengan mengkhusus kepada status yang dimuat naik oleh pengendali halaman *Facebook Amrans Fans* bermula Januari 2016 hingga Disember 2016. *Amran Fans* boleh disifatkan sebagai laman satira iaitu menyampaikan karya yang mempersendakan atau menyindir orang. Laman ini tidak menonjolkan dirinya dan bersembunyi di sebalik persona Amran. Dia mahu jadi pengkritik sosial yang bebas menggunakan kata-kata pedas untuk membetulkan masyarakat (<https://nizambakeri.wordpress.com/2016/01/11/tiga-isu-dalam-perang-menyusu/>).

Halaman *Facebook Amrans Fans* dipilih, kerana pengendali halaman *Facebook* ini dikatakan sering kali memuat naik status yang berbentuk sindiran terhadap pelbagai isu semasa. Malah akhbar dalam talian Malaysia Kini (15 Februari 2016), turut menyifatkan halaman *Facebook Amrans Fans* merupakan sebuah akaun berbentuk parodi. Selain itu, halaman *Facebook Amran Fans* turut dipilih sebagai data kajian, hal ini demikian kerana halaman ini mempunyai ramai pengikut iaitu seramai 3,551,571 orang pengikut, dan setiap kali pengendali ruangan *Facebook* ini memuat naik status mengenai sesuatu isu di halaman ini, pelbagai reaksi dan komen dapat dilihat dalam ruangan komen *Facebook* halaman *Amran Fans* oleh masyarakat terhadap sesuatu isu yang dikemukakan. Melalui komen-komen yang dimuat naik, secara tidak langsung dapat diperhatikan tindakan perlokusi yang berlaku. Oleh itu, dalam kajian ini penelitian ke atas status yang dimuat naik oleh pengendali halaman *Facebook Amrans Fans* akan diteliti secara mendalam bagi mengenal pasti jenis lakukan bahasa sindiran yang digunakan. Dalam konteks ini, penelitian kandungan media dapat membantu memahami apa dan kenapa bagi sesuatu medium komunikasi. Dalam kajian ini teori yang akan digunakan adalah Teori Lakukan Bahasa Searle (1976) dan rumus yang dirangka oleh Amante (1981) dalam mendeskripsi lakukan bahasa sindiran.

TEORI LAKUAN BAHASA SEARLE (1976)

Teori lakuan bahasa telah diperkenalkan oleh Austin pada tahun (1962), seterusnya, teori lakuan bahasa ini diperkemas oleh anak murid Austin, iaitu John Searle pada tahun 1969, dalam bukunya *Speech Acts An Essay in the Philosophy of Language*. Searle (1969) mempunyai pandangan bahawa lakuan bahasa bukan sahaja boleh menjadi sah dan tidak sah sebagaimana pandangan Austin tentang syarat keesahan. Malah Searle menganggap syarat keesahan ialah rumus konstitutif yang mewujudkan aktiviti itu (lakuan bahasa). Di bawah taksonomi Searle (1976), lakuan dikelompokkan kepada lima jenis iaitu asertif, direktif, komisif, ekspresif dan deklaratif. Searle juga berpendapat, untuk menunjukkan lakuan bahasa ialah dengan mematuhi rumus konvensional (lazim) tertentu yang membentuk jenis lakuan. Searle mengembangkan syarat keesahan asal Austin berasaskan syarat kandungan proposisi, syarat persediaan, syarat keikhlasan dan syarat keperluan.

a. Syarat Kandungan Proposisi

Syarat kandungan proposisi secara asasnya berkait dengan apa yang dimaksudkan oleh perlakuan tuturan bahasa. Hal ini bermakna, ujaran tersebut mempunyai kaitan dengan pengedaran terhadap kandungan apa yang dianggap sebagai “teras ujaran” (iaitu lakuan proposisi Searle) selepas bahagian perlakuan ilokusi. Bagi janji, kandungan proposisi bertujuan meramalkan lakuan masa depan penutur, manakala bagi permintaan, bertujuan meramalkan tindakan masa depan pendengar.

b. Syarat Persediaan

Syarat persediaan menyatakan prasyarat dunia sebenar bagi perlakuan tuturan bahasa berkenaan. Bagi janji, ini ialah lakuan janji yang diharapkan oleh pendengar, dipenuhi oleh penutur, dan penutur tahu tentang hal ini, tetapi jelas kepada penutur dan pendengar bahawa apa yang dijanjikan mungkin tidak berlaku dalam perjalanan urusan biasa.

c. Syarat Keikhlasan

Syarat keikhlasan mesti dipenuhi sekiranya lakuan tersebut hendak dilakukan secara ikhlas. Oleh itu, apabila melaksanakan lakuan berjanji, penutur mestilah secara jujur berniat untuk memenuhi janji tersebut. Apabila membuat permintaan, penutur mestilah inginkan pendengar melakukan lakuan permintaan itu. Menurut Searle (1976), jika lakuan tersebut masih dilakukan walau, syarat keikhlasan tidak dipenuhi, ia dianggap satu penganiayaan.

d. Syarat Keperluan

Syarat keperluan mentakrifkan lakuan yang sedang dalam erti kata penutur mempunyai niat bahawa ujarannya diterima sebagai lakuan yang telah dikenal pasti, dan tujuan atau niatnya diakui oleh pendengar. Oleh itu, dalam kes membuat janji, penutur mestilah mempunyai niat untuk mewujudkan tanggung jawab menjalankan lakuan, dan bagi permintaan, penutur mestilah mempunyai niat dalam ujarannya yang dikira sebagai usaha bagi mendapatkan pendengar melakukan apa yang diminta. Kegagalan memenuhi syarat keperluan ini akan mengakibatkan lakuan tersebut tidak dapat dilaksanakan.

LAKUAN BAHASA SINDIRAN AMANTE (1981)

Dalam kajian Amante (1981), beliau menyatakan bahawa lakuan sindiran sama juga seperti lakuan bukan sindiran, yakni turut mempunyai syarat input dan output, syarat kandungan proposisi, syarat persediaan, syarat keikhlasan dan syarat keperluan. Bagi analisis lakuan

bahasa sindiran yang dijalankan oleh Amante (1981), beliau telah membentuk peraturan atau rumus untuk menentukan lakuan bahasa sindiran. Rumus lakuan bahasa sindiran tersebut dibentuk berdasarkan syarat kesesuaian Searle (1969) dalam menganalisis lakuan bahasa bukan sindiran dan rumus ini disesuaikan dengan analisis lakuan bahasa sindiran. Dalam kajian yang dilakukan oleh Amante (1981), beliau hanya memfokuskan kepada lakuan bahasa sindiran jenis asertif sahaja.

Berdasarkan analisis lakuan bahasa sindiran yang dilakukan oleh Amante (1981), beliau menyatakan perbezaan yang paling ketara antara lakuan bahasa sindiran dengan lakuan bukan sindiran adalah berdasarkan syarat output biasa. Hal ini demikian kerana, ujaran bagi lakuan bahasa biasa seperti ujaran, terima kasih, berjanji, pernyataan dan sebagainya memerlukan syarat output dalam melakukan sesuatu ujaran tersebut. Berdasarkan analisis lakuan sindiran asertif yang dilakukan oleh Amante (1981), beliau menjelaskan bahawa pelanggaran atau menidakkan salah satu syarat lakuan illokusyenari Searle (1969) merupakan antara faktor yang menjadikan sesuatu lakuan itu, sejenis lakuan sindiran. Contoh syarat kesesuaian bagi lakuan sindiran yang dikemukakan oleh Amante (1981) adalah seperti berikut:

a) *Syarat Kandungan Proposisi*

Ir (*ironic speech*) adalah untuk diujarkan dalam konteks teks T, yang terdiri daripada satu atau banyak ayat illokusyenari yang mesti mengandungi minimum dua usul yang bertentangan, p (proposisi literal) dan p' (proposisi bukan literal), usul bertentangan boleh muncul dalam bentuk yang jelas atau yang tidak dapat difahami dalam lakuan illokusyenari yang sama.

b) *Syarat Persediaan*

- i. Ir adalah untuk diucapkan hanya jika *iron* (penutur) mempercayai bahawa p # p' dan seterusnya percaya bahawa sebahagian daripada penonton dapat mengesan perbezaan antara p dengan p'.
- ii. Ir adalah benar hanya jika penutur merasakan dia boleh memberi petunjuk yang mencukupi untuk membolehkan penonton mengesan niat.

c) *Syarat Keikhlasan*

Penutur percaya bahawa syarat keikhlasan untuk illokusi yang mana terjadi p, "tidak diperolehi".

d) *Syarat Keperluan*

Ujaran Ir yang dianggap sebagai cubaan sengaja untuk mewujudkan kenyataan bertentangan yang tidak mendalam.

Oleh itu, dalam kajian ini pengkaji akan menggunakan rangka rumus lakuan bahasa sindiran yang dikemukakan oleh Amante (1981). Berpandukan kerangka rumus tersebut, pengkaji akan memperluaskan kajian lakuan sindiran dalam bahasa Melayu. Hal ini bertujuan untuk melihat sama ada lakuan sindiran dalam bahasa Melayu turut wujud dalam lakuan illokusyenari lain dalam taksonomi Searle (1979), iaitu komisif, deklaratif, direktif dan ekspresif.

HASIL KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Kajian ini, memberi fokus kepada jenis dan struktur lakuan bahasa sindiran dalam masyarakat Melayu. Data bagi kajian ini, diambil daripada halaman status *Facebook Amrans Fans* iaitu sebuah halaman berbentuk parodi.

SINDIRAN SEBAGAI LAKUAN BAHASA

Kepelbagaian status yang meliputi pelbagai isu sama ada politik, ekonomi dan masyarakat yang dimuat naik oleh pengendali halaman *Amrans Fans* di *Facebook*, dapat mencerminkan luahan sebenar masyarakat, terhadap sesuatu isu yang berlaku di negara ini. Malah, setiap status yang dimuat naik dalam halaman ini, merupakan lakuan illokusyenari yang ingin ditunjukkan kepada pendengar (pembaca), dalam mencapai hajat tertentu, yang diinginkan oleh penutur, termasuklah lakuan bahasa sindiran. Kesemua data yang diperoleh daripada halaman *Facebook Amrans Fans* ini, akan dianalisis menggunakan teori lakuan bahasa Searle (1969) dan Amante (1981).

Menurut Amante (1981), lakuan bahasa sindiran melibatkan tiga peserta iaitu *eiron*, pemerhati, serta sasaran bagi sindiran tersebut. Secara tipikalnya jika dalam kesusasteraan, *eiron* itu adalah seorang pencerita mahupun watak dalam fiksi tersebut. Manakala dalam perbualan pula, *eiron* merujuk kepada penutur yang mengujarkan, sindiran tersebut. Dalam kajian ini, *eiron* merujuk kepada pengendali (penyindir) yang memuat naik status dalam *Facebook Amrans Fans*. *Eiron* atau penyindir, akan menafikan atau menidakkan peraturan yang mendasari sesuatu lakuan serta jangkaan asas sesuatu lakuan berdasarkan pemilihan perkataan yang digunakan oleh penyindir tersebut. Menurut Amante (1981, hlm. 81), bahasa sindiran adalah sesuatu perkara yang melibatkan persepsi dan seharusnya perlu menjadi lebih jelas untuk dilihat oleh pemerhati. Hal ini supaya, pemerhati mengetahui sindiran yang disampaikan.

Pemerhati sindiran boleh terdiri daripada penonton atau pembaca bagi kajian dalam teks sastera atau fiksi, manakala di luar watak fiksi pemerhati adalah pendengar mahupun lawan tutur dalam sesuatu perbualan lisan Amante (1981, hlm. 81). Sehubungan dengan itu, jelas menunjukkan bahawa dalam sesuatu lakuan bahasa sindiran, perlu wujudnya satu kelas bagi pemerhati sindiran tersebut, sekurang-kurangnya seorang. Dalam kajian yang dilakukan oleh pengkaji mengenai lakuan bahasa sindiran dalam laman sosial *Facebook*, pemerhati lakuan bahasa sindiran dalam kes ini adalah terdiri daripada pembaca atau pengikut laman *Facebook Amrans Fans*. Hal ini memperlihatkan bahawa lakuan bahasa sindiran yang dilakukan oleh *Amrans Fans*, akan dikesan oleh pemerhati iaitu para pengikut laman sosial tersebut.

Selain itu, struktur terpenting dalam lakuan bahasa sindiran adalah sasaran bagi bahasa sindiran tersebut. Dalam hal ini, sindiran yang dilakukan hendaklah disasarkan kepada seseorang, sesuatu benda, tempat, idea mahupun terhadap sesuatu keadaan dan kesemua ini dianggap sebagai 'entiti' sasaran bagi sesuatu lakuan bahasa sindiran. Menurut Amante (1981, hlm. 81), semasa penutur melakukan sesuatu lakuan sindiran akan berlakunya pembalikan maksud atau plot simpleks, misalnya jangkaan A, tidak menjadi A. Penjelasan Amante ini dapat ditunjukkan melalui contoh yang dipetik daripada status *Amran Fan* berikut;

Makwe makwe zaman sekarang ni kat media sosial kemain cakap *food hunter* lah, *cat lover* lah. Tapi *time* keluar *dating* makan pun tak habis. Kucing datang mintak ayam, disepakny sampai terpelanting (12 Julai 2016).

Merujuk kepada data yang diperoleh daripada ujaran status *Amrans Fans*, jelas memperlihatkan penutur menyampaikan lakuan bahasa sindiran jenis asertif yang berfungsi sebagai pernyataan. Jika diteliti ujaran tersebut secara literal, ujaran ini memberi maksud bahawa penutur sedang membuat pernyataan mengenai sikap remaja perempuan zaman sekarang yang mengakui diri sebagai pencinta kucing dan makanan. Walau bagaimanapun maksud sebenar ujaran tersebut adalah penutur cuba menyindir sikap remaja perempuan pada hari ini yang bersikap kepura-puraan serta suka melakukan pembaziran makanan. Hal ini jelas menunjukkan bahawa, wujudnya pembalikan maksud iaitu jangkakan A, tidak menjadi A, seperti yang dinyatakan oleh Amante. Menurut Amante (1981) lagi, pembalikan maksud atau plot simpleks, iaitu jangkakan A, tidak menjadi A mempunyai dua masa yang signifikan iaitu masa ujaran (*Time of Utterance* - TU) yang merujuk pada masa penutur melakukan sindiran dan masa pengesanan (*Time of Detection* - TD) iaitu yang merujuk pada masa di mana satu atau lebih pemerhati mengesan niat sindiran tersebut.

Berdasarkan pernyataan di atas, dapat dirumuskan bahawa struktur lakuan bahasa sindiran melibatkan tiga peserta iaitu (pelaku sindiran, pemerhati, dan sasaran) serta plot simplex pembalikan (di mana jangkakan unjuran A sedang dinafikan pada sesuatu masa supaya cadangan P (proposisi) tidak menjadi P. Dalam struktur lakuan bahasa sindiran, peranan setiap peserta sangat penting. Hal ini demikian kerana, setiap peserta mempunyai keupayaan yang saling berkait. Walau bagaimanapun, peranan utama dalam lakuan sindiran adalah sindiran itu sendiri, iaitu cirinya, niat, andaian, serta jangkakan yang merupakan fokus utama bagi rumus lakuan bahasa sindiran (Amante, 1981). Selain itu, cara pelbagai peranan peserta berinteraksi antara satu sama juga turut mempengaruhi lakuan bahasa sindiran.

Berdasarkan taksonomi yang dicadangkan oleh Searle (1976), lakuan bahasa boleh dikelaskan kepada lima jenis iaitu, asertif, direktif, komisif, ekspresif dan deklaratif. Setiap lakuan bahasa yang diujarkan, dapat dibezakan berdasarkan kelas-kelas tersebut. Kajian Haverkate (1990), dalam bahasa Sepanyol yang telah diterjemah dalam bahasa English menunjukkan bahawa lakuan bahasa sindiran wujud dalam kelas lakuan bahasa komisif, asertif, ekspresif dan direktif, kecuali kelas lakuan bahasa deklaratif. Hal ini demikian kerana, lakuan bahasa deklaratif merupakan perlakuan bahasa yang memberikan perubahan segera dalam sesuatu keadaan semasa, dan dilakukan dengan menggunakan syarat-syarat performatif yang mempunyai syarat keikhlasan. Yakni, keadaan ini tidak sesuai dengan tafsiran sindiran. Kajian yang dilakukan oleh Kenkadze (2014) juga menunjukkan bahawa lakuan bahasa sindiran turut wujud dalam lakuan bahasa asertif, direktif, komisif dan ekspresif. Dalam kajian ini juga, mendapati lakuan bahasa sindiran bahasa Melayu turut wujud dalam empat taksonomi lakuan bahasa iaitu, lakuan bahasa komisif, asertif, ekspresif dan direktif.

LAKUAN BAHASA SINDIRAN ASERTIF

Lakuan bahasa asertif atau representatif merupakan jenis perlakuan bahasa yang mengikat penutur kepada kebenaran proposisi yang diungkapkan, dan lakuan ini membawa nilai-benar terhadap ungkapan tersebut. Lakuan ini juga, mengungkapkan kepercayaan penutur dan mengakibatkan penutur bertanggungjawab terhadap kebenaran ujaran yang dilafazkannya (Searle, 1976, hlm.10). Contoh ungkapan, lakuan bahasa sindiran jenis asertif yang ditemui dalam kajian ini, antaranya berikut:

1. Iphone 7 dah dilancarkan beb. Kalau Amrans jalan bisnis nasi bujang depan IPTA kompon laku keras punya lepas ni (8 September 2016).
2. Makwe makwe zaman sekarang ni kat media sosial kemain cakap *food hunter* lah, *cat lover* lah. Tapi *time* keluar *dating* makan pun tak habis. Kucing datang mintak ayam, disepakinya sampai terpelanting (10 September 2016).

Data (1) dan (2), jelas menunjukkan lakuan bahasa sindiran jenis asertif. Hal ini demikian kerana, ayat tersebut merujuk kepada ayat penyata yang mengikat penutur terhadap kebenaran ungkapan yang diujarkan. Walaupun ujaran pada contoh data (1) dan (2) adalah lakuan pernyataan, namun hakikatnya ujaran tersebut membawa tafsiran lakuan bahasa sindiran jenis asertif.

LAKUAN BAHASA SINDIRAN DIREKTIF

Direktif merupakan jenis perlakuan bahasaan bahasa yang menggambarkan usaha oleh penutur untuk membuatkan pendengar melakukan sesuatu. Perlakuan bahasaan bahasa ini melahirkan keinginan penutur supaya pendengar membuat sesuatu. Searle (1976, hlm. 11).

3. Malam ni Amran nak bagi tips sikit dekat pemintak sedekah.. Kalau nak mintak sedekah, fokus dekat budak lelaki yang tengah makan berdua dengan awek. *Confirm* dapat (13 ogos 2016).
4. Korang buat apa tu? Kenapa tak tidur lagi ni. Hmmm Dah lah jangan risau sangat fasal minyak naik tu k? Kau isi je *full tank* macam biasa. Dah jalan 10 20 kilometer nanti dia turun lah tu (20 September 2016).

Ayat (3) dan (4) adalah ayat yang digunakan dalam bentuk lakuan bahasa direktif. Hal ini demikian kerana, ayat tersebut merujuk kepada jenis perlakuan tuturan bahasa yang menggambarkan usaha oleh penutur untuk membuatkan pendengar melakukan sesuatu. Walau bagaimanapun ayat di atas sebenarnya mengandungi tafsiran sindiran jenis direktif. Hal ini demikian kerana, ayat lakuan menasihati di atas telah melanggar atau menidakkan salah satu syarat-syarat kesesuaian Searle (1969, hlm. 65-67) bagi lakuan menasihati. Berdasarkan contoh dalam data (3), jelas memperlihatkan penutur sedang membuat lakuan menasihati, yakni dalam ayat tersebut penutur cuba memberi nasihat kepada peminta sedekah mengenai cara meminta sedekah yang menguntungkan. Dalam ayat tersebut, penutur menyatakan cara terbaik untuk meminta sedekah adalah dengan memberi tumpuan kepada budak lelaki yang sedang makan dengan teman wanita mereka. Berhubung dengan ayat tersebut, terdapat dua makna yang boleh ditafsirkan sama ada makna ayat mahupun makna penutur. Makna ayat bagi ujaran tersebut menunjukkan bahawa penutur ingin memberi nasihat kepada peminta sedekah, mengenai cara untuk meminta sedekah. Manakala makna penuturnya pula menggambarkan bahawa penutur sengaja ingin menyindir sikap segelintir masyarakat pada hari ini yang bersedekah hanya bertujuan untuk menunjuk-menunjuk.

Berdasarkan rumus Searle (1969), syarat kandungan proposisi bagi lakuan bahasa direktif jenis nasihat adalah seperti berikut iaitu kegiatan A (lakuan) tindakan daripada H (Pendengar). Sehubungan dengan itu, kandungan proposisi bagi data (3) adalah seperti berikut 'Malam ni Amran nak bagi tips sikit dekat peminta sedekah.. Kalau nak mintak sedekah, fokus dekat budak lelaki yang tengah makan berdua dengan awek. *Confirm* dapat'. Berdasarkan contoh ayat tersebut, jelas menunjukkan bahawa perbuatan meminta sedekah

dengan menyasarkan tumpuan terhadap budak lelaki yang sedang makan bersama teman wanita adalah kegiatan A, hasil tindakan susulan pada masa depan oleh H, dalam kes ini H adalah pengikut laman sosial *Facebook Amrans Fans*. Walau bagaimanapun dalam contoh data (3), syarat kandungan proposisi bagi lakuan menasihati telah melanggar syarat kesesuaian Searle (1969).

Hal ini demikian kerana, berdasarkan konteks yang mendasari lakuan illokusyenari direktif, jelas memperlihatkan penutur tidak bercakap dengan peminta sedekah dan ujaran tersebut bukan ditujukan kepada peminta sedekah. Sebaliknya ungkapan tersebut diujarkan kepada pengikut laman sosial *Facebook* beliau. Keadaan ini jelas menunjukkan bahawa, penutur tidak bermaksud untuk membuat pendengar melakukan sesuatu, atau sebenarnya tidak berniat untuk menasihati.

LAKUAN BAHASA SINDIRAN EKSPRESIF

Ekspresif merupakan perlakuan bahasa yang menunjukkan sikap psikologi atau *mood* penutur seperti bahagia, duka, dan suka/ tidak suka (Searle, 1976, hlm. 12). Dengan kata lain, ujaran yang mengandungi fungsi ini menunjukkan dan mendedahkan perasaan dan sikap penutur terhadap pendengar. Dalam kajian ini, terdapat sindiran jenis ekspresif dalam status *Facebook* yang dimuat naik oleh *Amrans Fans*. Berikut merupakan contoh data bagi lakuan sindiran bentuk ekspresif:

5. Terima kasih kerajaan, sebab naikkan harga minyak masak. Peduli apa Amran. Amran makan kedai.. Masih tiada sebab untuk Amran membenci kerajaan! (3 Mei 2016).

Merujuk kepada status yang dimuat naik oleh penutur dalam contoh data (5) iaitu "Terima kasih kerajaan, sebab naikkan harga minyak masak. Peduli apa Amran. Amran makan kedai.. Masih tiada sebab untuk Amran membenci kerajaan!" adalah lakuan bahasa ekspresif yang membawa tafsiran sindiran. Berdasarkan contoh tersebut, penutur iaitu pengendali laman *Facebook Amrans Fans* sedang membuat lakuan terima kasih kepada kerajaan kerana telah menaikkan harga minyak masak. Dalam contoh (5), penutur menyatakan bahawa beliau tidak terkesan dengan kenaikan harga minyak masak. Hal ini demikian kerana, penutur menjelaskan bahawa beliau membeli makanan di kedai. Justeru itu, kenaikan harga minyak masak tidak akan menjadi sebab untuk penutur membenci kerajaan. Berhubung dengan ayat tersebut, terdapat dua makna yang boleh ditafsirkan iaitu makna ayat dan makna penutur. Makna ayat bagi ujaran tersebut ialah penutur mengucapkan rasa terima kasih kepada kerajaan kerana menaikkan harga minyak masak. Manakala makna penuturnya pula, jelas menggambarkan bahawa pengendali *Facebook Amrans Fans* sengaja ingin menyindir kerajaan, mengenai kenaikan harga minyak masak.

Syarat kandungan proposisi bagi lakuan ekspresif ucapan terima kasih adalah kegiatan A telah dilakukan oleh H. Merujuk kepada contoh bagi data (5), kandungan proposisi dalam kes ini adalah kenaikan harga minyak masak oleh kerajaan. Konteks yang mendasari lakuan ini adalah mengenai kenaikan harga minyak masak yang mendatangkan beban kepada masyarakat. Berdasarkan konteks tersebut jelas memperlihatkan bahawa, syarat proposisi bagi lakuan terima kasih Searle (1969) telah dilanggar. Hal ini demikian kerana, kandungan proposisi dalam kes lakuan terima kasih ini tidak sejajar dengan kehendak penutur, kerana kenaikan harga minyak bukan sesuatu perkara yang menyenangkan. Malah merujuk kepada

ujaran yang dilakukan oleh penutur dalam ayat (5) iaitu “Terima kasih kerajaan, sebab naikkan harga minyak masak. Peduli apa Amran. Amran makan kedai. Masih tiada sebab untuk Amran membenci kerajaan!” tidak membawa maksud sebenar penutur. Hal ini demikian kerana, dalam ujaran tersebut penutur iaitu pengendali *Facebook Amrans Fans* cuba menyampaikan maksud tersirat iaitu menyindir kerajaan mengenai kenaikan harga minyak masak. Hal ini menunjukkan bahawa dalam proposisi yang diujarkan oleh penutur, terdapat proposisi lain yang ingin disampaikan. Keadaan ini bersesuaian dengan kenyataan Amante (198, hlm. 82), bahawa lakuan bahasa sindiran berbeza daripada lakuan biasa. Keadaan ini demikian kerana, lakuan bahasa sindiran terdiri daripada dua proposisi berkaitan iaitu P dan P’ sedangkan perbuatan illokusyenari biasa hanya mempunyai satu proposisi sahaja. Berdasarkan kandungan proposisi dalam kes ini jelas menunjukkan bahawa, lakuan yang ingin disampaikan adalah lakuan bahasa sindiran jenis ekspresif.

LAKUAN BAHASA SINDIRAN KOMISIF

Komisif merupakan jenis perlakuan bahasa yang mengikat penutur kepada sesuatu tindakan pada masa akan datang. Perlakuan bahasa ini melahirkan niat penutur untuk melakukan sesuatu (Searle, 1976). Lakuan ini, menyebabkan penutur melakukan sesuatu tindakan dan perbuatan pada masa muka. Hasil penelitian pengkaji dalam kajian ini, mendapati bahawa dalam status *Facebook Amrans Fans* turut memperlihatkan lakuan sindiran jenis komisif. Walau bagaimanapun, lakuan sindiran jenis ini paling sedikit digunakan oleh pengendali *Facebook Amrans Fans*. Berikut merupakan contoh data lakuan sindiran bentuk komisif yang terdapat dalam halaman *Facebook Amrans Fans*.

6. Betul ke malam ni minyak turun? Kalau betul, Amran ingat nak pegi isi minyak banyak banyak esok. Yela Amran kan kaya. Minyak motor mesti lah kena guna minyak yang mahal. Apa barang guna minyak murah (6 November 2016).

Ujaran (6) merupakan lakuan bahasa komisif, iaitu jenis perlakuan tuturan bahasa yang mengikat penutur kepada sesuatu tindakan pada masa akan datang. Walau bagaimanapun jika diteliti contoh pada data (6) ujaran tersebut mempunyai tafsiran sindiran jenis komisif bagi lakuan berjanji. Hal ini demikian kerana, menurut Amante (1981) lakuan bahasa sindiran boleh menjadi lakuan bahasa bukan sindiran dalam konteks yang berbeza. Ayat (6), jika dituturkan dalam konteks bahawa penutur merupakan anak orang kaya serta gemar menggunakan minyak yang berharga mahal, dan penutur juga mempunyai niat untuk mengisi minyak motosikal dengan menggunakan minyak tersebut, maka ujaran (6) merupakan ujaran yang memenuhi ciri lakuan bahasa komisif. Walau bagaimanapun berdasarkan konteks dan latar belakang yang dikongsi bersama antara penutur dengan pendengar, contoh pada data (6) adalah merupakan lakuan bahasa sindiran jenis komisif. Hal ini demikian kerana, situasi bagi kes di atas adalah merujuk kepada harga minyak petrol yang kerap kali dinaikkan harga, berbanding diturunkan harga.

Syarat kandungan proposisi bagi lakuan illokusyenari berjanji adalah lakuan akan datang A oleh S (penutur). Merujuk kepada status yang dimuat naik oleh pengendali *Facebook Amrans Fans* pada contoh ujaran (6), iaitu seperti berikut “Betul ke malam ni minyak turun? Kalau betul, Amran ingat nak pegi isi minyak banyak banyak..Yela Amran kan kaya. Minyak motor mesti lah kena guna minyak yang mahal. Apa barang guna minyak murah..”. Berdasarkan kepada ujaran tersebut, yang dimaksudkan dengan lakuan akan datang A oleh S

adalah kenyataan penutur pada ayat “Amran ingat nak pegi isi minyak banyak banyak”. Merujuk kepada ayat tersebut jelas menunjukkan bahawa syarat kandungan proposisi Searle (1969) telah dilanggar. Hal ini demikian kerana, S [penutur] tidak bermaksud untuk melakukan perbuatan mengisi minyak pada masa akan datang, sedangkan syarat proposisi bagi lakuan perjanjian adalah sesuatu perbuatan yang seharusnya dilakukan kepada penutur dan penutur ujaran tersebut mempunyai kemampuan untuk melakukan perbuatan itu pada masa akan datang. Sehubungan itu, ujaran (6) adalah ujaran yang dilafazkan sebagai lakuan sindiran komisif.

PERBINCANGAN

Berdasarkan data (1) hingga (6) jelas menunjukkan bahawa ujaran bermaksud sindiran yang disampaikan dalam bentuk lakuan illokusyenari asertif, direktif, ekspresif dan komisif. Hal ini demikian kerana, ujaran pada data (1) hingga (6) telah melanggar atau menidakkan salah satu syarat-syarat kesesuaian Searle (1969) bagi lakuan asertif, direktif, ekspresif dan komisif. Berdasarkan pemerhatian pengkaji, selain daripada bukti linguistik terdapat juga faktor-faktor lain yang membantu kita dalam menentukan bahawa lakuan yang dilaksanakan itu adalah lakuan bahasa sindiran. Antaranya keadaan penutur, pendengar, lafaz itu sendiri, konteks, pengetahuan yang dikongsi bersama orang yang berbual dan niat penutur terhadap maksud yang diujarkan serta keadaan psikologi beliau.

Selain itu, keadaan ini juga jelas menunjukkan bahawa sesuatu ungkapan hanya menjadi lafaz sindiran berdasarkan konteks tertentu yang melatari situasi tersebut. Hal ini sejajar dengan kenyataan yang dibuat oleh Ilona Kenkadze (2014, hlm. 2), bahawa sesuatu ujaran hanya boleh dikesan sebagai ujaran sindiran, berdasarkan konteks kejadian situasi tersebut dan keadaan ini akan membantu pendengar untuk mengesan proposisi yang digunakan bagi membezakan niat sebenar penutur dan makna literal bagi ujaran tersebut. Selain itu, Austin (1962) juga menjelaskan bahawa kata-kata perlu jelas berdasarkan konteks di mana ia digunakan. Berdasarkan kenyataan yang dikemukakan oleh Ilona Kenkadze dan John L. Austin, jelas menunjukkan bahawa konteks situasi sesuatu ujaran memainkan peranan penting dalam membezakan lakuan tersebut sama ada lakuan biasa ataupun lakuan bahasa sindiran. Oleh itu, dalam kes ini walaupun lakuan bahasa yang digunakan adalah lakuan asertif, direktif, ekspresif dan komisif namun berdasarkan konteks yang digunakan serta bukti yang ditunjukkan dalam rumus kesesuaian Searle (1969), jelas menunjukkan bahawa ujaran yang disampaikan oleh penutur iaitu pengendali *Facebook Amrans Fans*, sebenarnya adalah lakuan bahasa sindiran.

Berdasarkan penelitian pengkaji, dalam lakuan bahasa sindiran syarat-syarat persediaan dilihat kurang kompleks berbanding peraturan kandungan proposisi. Manakala, dalam lakuan biasa syarat-syarat persediaan dilihat lebih rumit berbanding syarat kandungan proposisi. Searle (1969) mendakwa bahawa pelaksanaan sesuatu perbuatan illokusyenari membayangkan bahawa penutur telah menunaikan peraturan persediaan. Peraturan-peraturan ini dirumuskan dari segi kepercayaan orang yang bercakap dan anggaran orang yang bercakap, serta pendengar tahu dan menyukai perkara tersebut. Dalam lakuan bahasa sindiran, penyindir iaitu pengendali *Facebook Amrans Fans* akan meninggalkan tanda-tanda niat pembalikan fakta beliau dalam lakuan ucapannya. Dalam hal ini, penyindir tidak berniat untuk menipu secara keseluruhan kepada pendengarnya, namun dia hanya ingin menyindir dan dengan cara itu pembalikan fakta beliau dapat dikesan.

Secara keseluruhannya, syarat kesesuaian bagi lakuan bahasa sindiran berdasarkan pemerhatian pengkaji boleh diringkaskan seperti berikut:

Syarat Kesesuaian Lakuan Bahasa Sindiran:

a) Syarat Persediaan

- i. Sindiran (Ir) adalah lakuan bahasa yang secara sengaja melakukan pembalikan fakta dan penutur mempercayai bahawa ia adalah pembalikan fakta. (Amante, 1981, hlm. 85). Penutur percaya $P \neq P'$ iaitu P adalah bertentangan maksud dengan P'.
- ii. Penutur mempercayai bahawa pendengar dapat mengesan perbezaan antara P dan P' dan membantu mereka mengesan perbezaan tersebut dengan menyediakan petunjuk leksikal dalam P dan P' atau melalui petunjuk kontekstual.
- iii. Penutur bermaksud melakukan lakuan bahasa yang bersifat pembalikan fakta.

Peraturan pertama memperlihatkan bahawa penutur sedar pembalikan fakta yang dilakukan dalam sesuatu lakuan ilokusyenari dan menyedari konflik antara proposisi yang terkandung dalam lakuan ilokusyenari tersebut. Peraturan kedua memperlihatkan maksud pembalikan fakta adalah sharable menurut pandangan penutur, dan mensyaratkan penutur supaya mewujudkan petunjuk yang diperlukan dengan sewajarnya untuk membolehkan ia dikongsi. Peraturan ketiga, menyatakan bahawa pembalikan fakta dalam lakuan sindiran dilakukan dengan sengaja dan disedari oleh penutur. Selain itu, dalam syarat persediaan juga penutur (ironist) bertanggungjawab membuat sesuatu lakuan ilokusyenari secara pembalikan fakta. Syarat persediaan yang terakhir, adalah mengenai perkaitan antara syarat persediaan dan syarat keikhlasan dalam lakuan sindiran. Peraturan syarat keikhlasan bagi lakuan bahasa sindiran adalah sedikit berbeza, hal ini demikian kerana terdapat dua proposisi dan kemungkinan melibatkan dua lakuan (Amante, 1981). Dalam peraturan persediaan telah memperlihatkan bahawa penutur percaya P dan P' menentang antara satu sama lain dan tidak mempunyai persamaan antara satu sama lain. Dalam bentuk yang lebih mudah bagi lakuan bahasa sindiran, dapat dijelaskan seperti berikut iaitu penutur atau penyindir tidak mempercayai bahawa P adalah benar dan secara terang-terangan menunjukkan P' adalah benar.

b) Syarat Keikhlasan

Penutur percaya bahawa peraturan bagi syarat keikhlasan dalam lakuan bahasa sindiran tidak pernah berlaku atau secara mudahnya syarat ini tidak pernah dipatuhi. Oleh itu, bagi peraturan keikhlasan sama ada ia menyatakan kepercayaan atau keinginan (bagi kebanyakan lakuan), syarat keikhlasan sentiasa dinafikan dalam lakuan bahasa sindiran, malah dalam beberapa cara ia tidak berlaku (Amante, 1981). Sebagai contoh, dalam lakuan bahasa sindiran jenis permintaan, penutur tidak mahu pendengar melaksanakan lakuan permintaan itu, namun penutur sengaja meminta pendengar melaksanakan lakuan tersebut. Dalam kenyataan ini, jelas menunjukkan permintaan tersebut adalah lakuan sindiran dan penutur tidak mempercayai proposisi yang dinyatakan tersebut. Peraturan keikhlasan dalam lakuan bahasa sindiran, jelas mencerminkan kerumitan.

c) *Syarat Keperluan Lakuan Bahasa Sindiran*

Ujaran ironi atau sindiran (Ir), diambil kira sebagai satu percubaan oleh penutur untuk menghasilkan pengetahuan terhadap pendengar bahawa penutur berniat melafazkan ujaran sama ada P atau P', atau kedua-duanya sekali, hal ini bertujuan untuk menimbulkan persoalan mengenai kebenaran atau kepalsuan P atau P' dengan maksud pendengar dapat mengenal pasti niat atau tujuan penutur. Selain itu, penutur juga berhasrat agar kesedaran mengenai niat penutur dapat dicapai oleh pendengar, hal ini supaya pendengar dapat mengetahui maksud P dan P', serta lakuan illokusyenari yang sedang dilakukan oleh penutur. Secara keseluruhannya, rumus bagi lakuan bahasa sindiran sama juga seperti lakuan bukan sindiran. Yakni, turut mempunyai syarat input dan output, syarat kandungan proposisi, syarat persediaan, syarat keikhlasan dan syarat keperluan. Hal ini, jelas menunjukkan bahawa petunjuk bagi menentukan lakuan bahasa sindiran adalah berdasarkan syarat-syarat sedia ada dalam rumus lakuan bahasa bukan sindiran.

Pengendali laman *Facebook Amran Fans* yang tidak dikenali tetapi gemar menyampaikan statusnya dengan gaya bahasa sindiran sebenarnya membina identiti sendiri dalam talian dalam kalangan pengikutnya. Pembentukan identiti sebagai tingkah laku pemilik yang mencorakkan identiti mereka mengikut kemahuan ataupun apa yang diangan-angankan oleh individu (Jamilah et al., 2019). Penyampaian statusnya secara sindiran boleh dianggap sebagai sebahagian daripada strateginya untuk menegur, mengkritik dan menyalurkan perasaan kecewa terhadap sesuatu isu semasa dan juga sikap masyarakat. Selain itu, strategi menggunakan ragam bahasa sindiran juga dapat menarik perhatian pengikutnya untuk mengikuti laman *Facebook*nya dan juga menonjolkan identiti laman *Facebook* tersebut. Bahasa sindiran mengandungi maksud yang ditujukan kepada seseorang, tetapi tidak disebutkan secara tepat, hanya disinggung atau dikias-kiaskan kepada perkara yang lain, kerana tidak mahu disebut secara terus-terang. Sekira orang yang ditujukan itu mengerti, maksud sindiran itu dapat dirasakannya, seperti kata peribahasa Melayu: Siapa makan cili dialah terasa pedasnya. Selain daripada bukti linguistik terdapat juga faktor-faktor lain yang membantu kita dalam menentukan bahawa lakuan yang dilaksanakan itu adalah lakuan bahasa sindiran. Antaranya keadaan penutur, pendengar, lafaz itu sendiri, konteks, pengetahuan yang dikongsi bersama orang yang berbual dan niat penutur terhadap maksud yang diujarkan serta keadaan psikologi beliau. Hal ini selaras dengan kenyataan Searle (1975) bahawa pengetahuan latar belakang itu boleh menjadi sebahagian daripada proses komunikasi. Dalam kes ini, penutur iaitu pengendali *Facebook Amrans Fans* dan pendengar iaitu pengikut *halaman Facebook Amrans Fans* berkongsi maklumat latar belakang yang sama iaitu sama ada dari segi bahasa mahupun bukan bahasa. Malah kedua-duanya jua berkongsi konteks yang sama. Oleh itu, berdasarkan konteks yang difahami oleh kedua-dua pihak iaitu penutur dan pendengar, maka lakuan bahasa sindiran ini dapat dikesan oleh pendengar.

KESIMPULAN

Lakuan bahasa sindiran ditentukan berdasarkan ciri tiga peserta yang terlibat iaitu, penyindir, pemerhati sindiran dan sasaran bagi sindiran tersebut. Lakuan bahasa sindiran merupakan pertuturan tidak langsung atau pertuturan bukan literal yang mengandungi maksud berlawanan dengan maksud sebenar yang ingin disampaikan oleh penutur. Dalam kajian ini dibuktikan bahawa lakuan bahasa sindiran juga dapat disampaikan menggunakan jenis lakuan illokusyenari yang lain. Yakni, dalam bahasa Melayu lakuan bahasa sindiran wujud dalam jenis lakuan komisif, ekspresif, direktif dan representatif. Dapatan juga menunjukkan penutur

melakukan ujaran sindiran dalam pelbagai lakuan illokusyenari, yang membawa tafsiran sindiran. Sebagai contoh ujaran disampaikan dalam bentuk lakuan permintaan, lakuan berjanji dan juga lakuan terima kasih tetapi lakuan bahasa yang hendak disampaikan itu sebenarnya membawa maksud sindiran.

Lakuan bahasa sindiran muncul dalam ujaran adalah disebabkan pertama, dalam setiap masyarakat adanya norma dan tradisi yang mengawal tingkah laku komunikatif dan peraturan yang melarang beberapa jenis tindakan lisan daripada disampaikan secara langsung. Faktor kedua adalah daripada niat dalaman penutur untuk mencipta kesan tertentu yang membantu mempengaruhi pendengar dan membuat pendengar mengubah pandangannya terhadap keadaan tertentu. Penyampaian bahasa sindiran dalam masyarakat Melayu juga telah mengalami perubahan. *Amran Fans* yang mewakili masyarakat Melayu pada hari ini lebih berterus terang dalam menyatakan sindiran. Dalam kajian ini, pengkaji mendapati ujaran sindiran yang digunakan oleh penutur dilakukan secara langsung serta sedikit kasar dan pedas. Yakni bahasa sindiran yang digunakan, tidak lagi terikat dengan kiasan ibarat, peribahasa, pantun dan metafora iaitu sindiran yang disampaikan secara tidak langsung sebagaimana masyarakat Melayu tradisional.

PENGHARGAAN

Kajian ini telah dibiayai oleh Dana Penyelidikan UKM (GUP-2018-001).

BIODATA

Nur Atikah Ibrahim ialah lulusan sarjana Kajian Bahasa Melayu di Pusat Pengajian Bahasa, Kesusasteraan dan kebudayaan Melayu, UKM. Bidang yang diminati adalah bidang pragmatik dan semantik. Emel: atikahibrhim@gmail.com

Maslida Yusof ialah Profesor Madya di Pusat Kajian Bahasa, Kesusasteraan dan Kebudayaan Melayu, UKM. Bidang pengkhususan beliau ialah semantik dan pragmatik. Emel: maslida@ukm.edu.my

RUJUKAN

- Ahmad Mahmood Musanif. (2000). Konsep pertanyaan berdasarkan teori lakuan pertuturan Melayu. *Jurnal Bahasa*, 44(12), 1318-1328.
- Alotaibi, Y. (2017). A new analysis of verbal irony. *International journal of Applied Linguistics & English Literature*, 6(5), 154- 161. <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijalel.v.6n.5p.154>
- Amat Juhari Moain. (2001). Nilai rasa dalam bahasa Melayu. Dalam Yaacob Harun (pnyt.), *Kosmologi Melayu*. Kuala Lumpur: Akademi Pengajian Melayu, Universiti Malaya.
- Amante, D. J. (1981). The theory of ironic speech acts. *Poetics Today*, 2(2), 77-96.
- Amirah Ahmad, Noriza Daud, Norizah Ardi, & Nurrisammimayantie Ismail. (2019). Ragam bahasa media sosial dalam isu yang sohor kini. *Prosiding Seminar Antarabangsa Susastera, Bahasa dan Budaya Nusantara*.
- Austin, J. L. (1962). *How to do thing with words*. Cambridge: Harvard University Press.
- Azian Muhamad Adzmi, & Norliza Saiful Bahry. (2020). 'Silaturrahim', Malaysian diaspora and social media. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*, 36(1), 263-277.
- Berita Harian Online*. (2010, November 21).
- Boxer, D. (2002). *Applying sociolinguistics: Domains and face-to-face interaction*. Amsterdam: John Benjamin Publishing.
- Clark, H. H., & Gerrig, R. J. (1984). On the pretense theory of irony. In Currie, G. (Ed., 2004). *Arts and minds*. Oxford: University Press on Demand.
- Currie, G. (2006). Why irony is pretence. In S. Nichols (Ed.), *The architecture of the imagination* (pp. 111-133). Oxford: Oxford University Press.
- Ducharme, L. J. (1994). Sarcasm and interactional politics. *Symbolic Interaction*, 17(1), 51-62.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (1993). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Giora, R., Fein, O., Ganzi, J., Levi, N. A., & Sabah, H. (2005). On negation as mitigation: The case of negative irony. *Discourse Processes*, (39), 81-100.
- Grice, H. (1975). Logic and conversation. In Cole, P. & Morgan, J. L. (Eds.), *Syntax and semantics volume 3: Speech acts*. NY: Academic Press.
- Haverkate, H. (1990). A speech act analysis of irony. *Journal of Pragmatics*, 14(1), 77-109.
- Jamilah Maliki, Normah Mustaffa, & Mohd Nor Shahizan Ali. (2019). Konstruksi identiti dalam talian dari perspektif pengguna Facebook. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*, 35(4), 119-134.
- Kamus Dewan Edisi ke-4*. (2005). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kartini Abd. Wahab. (2018). Ciri dan fungsi komunikatif bahasa melayu sabah dalam media sosial. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*, 34(4), 58-74
- Kelantan, S. O. (1992). *100 tahun pergerakan bahasa dan sastera Melayu 1888-1988*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kenkadze, I. (2014). Analysis of irony in the view of speech acts. *Journal Spekali*, 8.
- Keraf, G. (2007). *Diksi dan gaya bahasa, kompisisi lanjutan 1*. Jakarta: PT Gramedia Pustaka Utama.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Malaysia Kini*. (2016, Februari 15). Anak TPM tunggu Amran Fans di Mahsyar. Retrieved from <https://www.malaysiakini.com/news/330424>
- Maslida Yusof. (2000). Makna interpretif: Kes ironi bahasa Melayu. *Jurnal Dewan Bahasa*, 44(12), 1239-1247.

- Marlyna Maros. (2012). Pegi mampos la bodoh: Satu tinjauan terhadap ungkapan makian dan ke (tidak) santunan dalam interaksi internet. Dalam Marlyna Maros, Mohammad Fadzeli Jaafar & Maslida Yusof (pynt.), *Prinsip dan aplikasi kesantunan berbahasa* (hlm. 220-249). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- McDonald, S. (1999). Exploring the process of inference generation in sarcasm: A review of normal and clinical studies. *Brain and Language*, 68(3), 486-506.
- Mohamad Shahidan. (1999). *Permata timur: Kecanggungan pantun berkait*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Muhammad Adnan Pitchan, Siti Zobidah Omar, & Akmar Hayati Ahmad Ghazali. (2019). Amalan keselamatan siber pengguna internet terhadap buli siber, pornografi, e-mel phishing dan pembelian dalam talian. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*, 35(3), 212-227.
- Nizam Bakeri. (2016, Januari 11). Tiga isu dalam perang menyusu [wordpress]. Retrieved on 2020, Jun 19, from <https://nizambakeri.wordpress.com/2016/01/11/tiga-isu-dalam-perang-menyusu/>
- Pelsmaekers, K., & Van Besien, F. (2002). Subtitling irony: Blackadder in Dutch. *The translator: Studies in Intercultural Communication*, 8(2), 241-261.
- Polis Diraja Malaysia (Royal Malaysia Police). (2019, Februari 8). Apa kata anda? [Facebook]. Retrieved on 2019, 20 November, from https://m.facebook.com/PolisDirajaMalaysia/posts/2306886805988280?comment_id=2307058145971146&commenttracking=%7B%22tn%22%3A%22R%2346%22%7D
- Radiah Yusof. (2012). Pegi mampos la bodoh: Satu tinjauan terhadap ungkapan makian dan ke (tidak) santunan dalam interaksi internet. Dalam Marlyna Maros, Mohammad Fadzeli Jaafar, & Maslida Yusof (pynt.), *Prinsip dan aplikasi kesantunan berbahasa* (hlm. 220-249). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Siti Norsyahida Mohd A. Rashid, & Nor Azuwan Yaakob. (2017). Jenis bahasa sindiran dalam ujaran Vlog. *International Journal of Language Education and Applied Linguistics (IJLEAL)*, 7, 17- 29.
- Sabitha Marican. (2009). *Kaedah penyelidikan sains sosial*. Selangor: Pearson Prentice Hall.
- Sari, F. D. P. (2013). Tindak tutur dan fungsi tuturan ekspresif dalam acara Galau Nite di Metro TV: Suatu kajian pragmatik. *Journal Universitas Airlangga*, 1(2), 1-13.
- Shahrul Nazmi Sannusi, Fauziah Ibrahim, Azianura Hani Shaari, & Nasrudin Subhi. (2019). Penggunaan media sosial dalam kalangan remaja B40 di sekitar Lembah Klang. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*, 35(4), 101-118.
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts an essay in the philosophy of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. R. (1976). A classification of illocutionary acts. *Language in Society*, 5(1), 1-23.
- Searle, J. R. (1979). *Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. R. (1990). *Falsafah bahasa* (Terj. Azhar M. Simin). Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Watts, R. J. (1981). *The pragmalinguistic analysis of narrative texts*. Tubingen: Gunter Narr Verlag.
- Wilson, D., & Sperber, D. (1992). On verbal irony. *Lingua*, 87(1), 53-76.
- Za'ba. (1965). *Ilmu mengarang Melayu: Bagi penggunaan guru-guru dan murid-murid darjah tinggi di sekolah menengah dan penuntut-penuntut di Maktab Latehan Guru*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.